

TERMÉSZETBARÁT

Kolozsvár,

Majus 25-én 1848.

Harmadik év.

TARTALOM: Nekünk is kellene a milliók. — A gyümölcsfák néhány ártalmas ellenségei IV. — Az áfonya mint jövendőmondó. — Brasíliai diófa. — A gémeknek egy rossz tulajdona. — Patkány- (póczegér-) fogó. — Apróság.

Nekünk is kellene a milliók.

A politica jelenleg magát a természetet is karjai közé ragadja, azért nem csoda, ha a természet honszerető barátja is szembe néz a természet áldásait bitorlani akaró politicával.

Azon természeti áldomások, melyek a még két testvér magyarhont Europa legáldottabb országai közé emelték, nem szálla, hanem elbirtatlan gerenda az ostrák szomszédok és önző patrioták szemében; ezen természeti áldomások főképpen azok, melyekért a két testvérnek, szerintök, nem szabadna egyesülnie!

Ez kereken ki van mondva az ostrák köz. ujságban, egy Rosenfeld által irt röpirat nyomán. „Erdély nagyfejedelemséget mondja az idézett lap — újjá alakult Magyarországgal özsze akarnak olvasztani! Erdélyt, mely 1691-ben nem Magyarországnak, hanem az ugynevezett Leopoldféle oklevél mellett, teljesen független törvényhozást, kormányzást és igazságszolgáltatást tartva fen magának, a habsburgi háznak adta alá magát, s mely ezen jogaival még ma is él; egy oly országot, mely Magyarhontól éppen oly független, mint Cseh- vagy Stajerország, miért saját udvari cancellariája is van; egy oly országot, mely a részek visszakapcsolása után is 957 négyszeg mérföld területtel bír, következőleg 55 mérfölddel nagyobb Csehországnál, Austria legnagyobb német provinciájánál; Erdélyt, mely mintegy 3 millio lakót számlál, 6 gyalog és 2 lovas ezredet állít ki, melynek évenkét 4,200,000 p. ft. jövedel-

me van, s a közigazgatásra tett költségeket leszámítva több mint 3 millio p. ftot szolgáltat a középponti pénztárba, mely évenként 4000 márka aranyat és 5000 márka ezüstöt termel, s bányászjöveldelme általában 1,700,000 p. ftot teszen évenként; egy országot, mely hegyei által lerombolhatlan erősségül szolgál keleten és délkeleten, a jelenleg orosz kézen függő Moldova és Oláhországgal szembe; egy ily országot akarnak most a magyarok agitatiojára, a lakosok valódi többsége, s különösen a nagyszámu szászok (értjük!) kívánsága ellenére Magyarországgal minden habozás nélkül egyesíteni, vagy tán éppen felolvasztani benne!“

Ezen számítás után kérdi bölcs irónk, ha vajjon mind ezeket megfontolták-é a Lajtán túli vagy bécsi urak? Ezen urak pedig azzal válaszolnak, hogy az alsó austriai rendek a legerélyesebb folyamodással járulnak felséges fejedelmünkhez az iránt, hogy az uniot megakadályozza.

Ezen tény elég világos, elég tanuságos. Ha régebb kimondá valaki ama mindenikünk által mélyen érzett igazságot, miszerint Austria országunk véréből és eréből hizlalja magát, felségsértőnek bélyegzék s ehhez képest bánának vele, s most Austria maga mondja ki, hogy nem csak eddig hizlalta magát, de ezután is hizlalni akarja, hogy pénzünkért, természetadta gazdagságainkért meg saját vérünket ontani is hajlandó.

Én legfennebb is csak dilettans politicus va-

gyok, hanem a Leopoldféle oklevélről mégis tudok valamit; tudom jelesen azt, miszerint abban Erdély fejedelme — és nem Austria — számára 50 ezer tallért kötelezett; s ha ez így van, ugyan minő kötelezésnél fogva követelhet Austria országunktól több mint 3 millio p. forintot? hiszen ha valakinek van azon oklevélnél fogva követelni valója, az nem lehet más, mint Erdély fejedelme, és ez se követelhet törvényesen 3 millio p. ftot, hanem csak 50 ezer tallért, vagy 100,000 p. ftot; Austria pedig semmit, de semmit sem.

Aztán ugyan hol, melyik Leopoldféle oklevélben van megírva, hogy Erdély magát ostrák provinciának adta át. Igaz ugyan, hogy tetteleg azzá süllyesztették, ám de ez nem az említett oklevél értelmében, hanem annak megszegésével történt.

Erdély jogilag önálló ország; Erdély Austriával soha de soha sem szerződött, hanem csak Austria császárával mint Magyarország királyával, azt fejedelmévé választván. Mi köze tehát az austriai rendeknek Erdélylyel? Honnan veszik maguknak azon jogot, hogy hazánk ügye felett rendelkezzenek? Ez hazafiak több mint nemtelen tolakodás, ez hazánk jogainak nyilvános gázolása!

Ha Erdély valami szegény ország volna, ha isten anynyi áldomásaiban nem részesítette volna, ha kiadásai jövedelmét feljülmulnák: azon esetben vajjon ezen austriai hü rendek gondoskodnának-é mi rólunk oly atyailag? Nem, bizonyoson nem; hanem azátkozott arany és ezüst oly varázs, oly bűbajos erővel bír!

Természetadta kincseire országunknak is ki mondhatlan nagy szüksége van. Azon nagyszerű intézményeket, melyek a természet mostohább gondoskodásában részesült országokat virágzó állapotra emeltek, mi erdélyiek csak hallomásból ismerjük, az országos pártfogásban részesülő tudományos intézetek, népiskolák stb., melyek hatalmas szellemi erőt fejtenének ki, csak a jövőendő titokteljes kebelében léteznek, a vasútak,

melyek Erdélyt kelettel és nyugattal összeköt-
vén, országunk anyagi erejét, vagyonságát biztosítanak, mindeddig csak álmokképek voltak s valósággal csak akkor mertünk e tárggyról gondolkozni, midőn az unio boldogító eszméjének valósulását lehetségesnek látók. Igen, mi mindezeknek s még mennyi számtalanok hiányában vagyunk, s ugyan az alsó austriai atyáskodó rendeknek megvillant-é valaha az agyában, hogy valami efélének nálunk történő létrehozásáért folyamodtak volna s fülébe rágták volna kormányuknak „ime te Erdélyből évenként több mint 3 millio p. ftot veszel bé, az igazság, a méltányosság azt kívánja, hogy fordíts valamit azon azon ország szükségeire is“ Ez azonban soha eszökbe nem jutott.

Bécsben a termény-gyűjtemény ásványos osztályát nagyobbára hazánkból került ásványok teszik, legszebb, legtanuságosabb ásvány-példányaink mind Bécsbe vándoroltak, s ott gazdagítottak egy oly gyűjteményt, mely hazánknak még csak szellemileg is nagyon keveset kamatozott. S ugyan kérdezték középponti kormányunktól az alsó austriai rendek: hát magának a termelő országnak van-é valami gyűjteménye, melyen fiai okulhatnának, melyek segítségével a tanulni vágyókat a föld titokteljes kebelében munkáló természeti erők ismeretére lehetne vezetni? Ilyesmit ama hü rendek eddigelé nem tettek.

Gazdászatunk meglehetősen elhagyatottságban teng. Vezércsillaga az apáktól öröklött szokásnak melegsugár nélküli holdfénye, segéd szereit a tehetetlenség, eredménye a mind inkább növekedő szegénység. Lelkes hazafiakból alakult gazdasági együletünk van ugyan, de hatásköre a pénzhiány miatt csekélyre terjedhetett, jó szándéku igyekezete kevés sikert tudott eléldézni. A Bécsbe szolgáltatott évenkénti három millio pl ft. jótékonyosságait alsó Austria igen, de Erdély gazdasága legcsekélyebb mennyiségben sem érezte. Az okszerű gazdálkodás jótékony melegsugáraiból a középponti kormányról semmi sem verődött vissza hazánkba.

Aranya s ezüstje Erdélynek igen is meglehetősen bőven van; de vele eddigelé jórészt úgy voltunk, mint a mesebeli Tantalus a nyakig érő vízzel; vele sorvasztó szükségünket fedeznünk nem lehet; igen, mert az alsó austriai rendek közelebb lévén a tüzhelyhez, gyámolító melegét a provinciára süllyesztett Erdély elől felfogták.

Sónk általában anynyi van, mennyi kevés országnak Európában; de nekünk csak lábainkkal szabad a földszint heverő áldást taposni, csak tudni és beszélni lehet sóbeli gazdagságunkról; a szegénynek pedig gyakran sótalan kell megennie véres verejtékkel szerzett sanyaru kenyerét; marháink pedig só helyett hammat vagy épületeink falait is nyalhaták. A természet az emberi bitorló rendelkezéseken ki akarván kapni, vizet bocsátott bé sok helyeken a földben rejlő sótelepre, hogy ott sót véve magába viszszatérjen az emberek használatára, a szegények nyomorainak enyhítésére. Ámde az emberek ezen is ki tudtak kapni s istennek ingyen kegyelméből való áldásforrásait gané és más undorító szemét által tették haszonvehetlenné. Nekünk mondom sónk elég van a földben de kevés asztalainkon. Vannak emberek, kik még azt is szeretnék velünk elhítenni: miképp a természet maga is úgy akarta, hogy valamint országunkból minden folyóvíz ki siet, bé pedig egy sem, aképp természetadta kincseink is az anyaföldből kikerülve mind kifolyanak szegény lazáinkból!

Ha idegenek, kivált pedig az austriai rendek így gondolkoznak, azon még felettébb nagyon nem lehet csodálkozni, mert hiszen a közmondás szerint, minden ember keze maga felé hajlik; hanem hogy éppen hazánkfiak közül némelyek, kivált a királyföldön lakók közül gondolkoznak így, azon igenis csodálkozhatunk. Hiába ők oly nagy nemzeti rokonszenvvel viseltetnek az ostrákok iránt, hogy annak készek hazájok, tulajdon édes anyjok anyagi boldogságát is áldozatul vinni. Olvassátok csak a brassói hétilapban Pestalozzi aláírással nem régiben meg-

jelent cikket az unio tárgyában, s állításomról legott megfogtok győződni.

A nevezem ur úgy látszik nagy statusgazda, hisz ő unio és minden ugynevezett kamarai jövedelem, vagy a három millio p. ft. nélkül is tudná boldogítani anyagilag hazánkat. Ő vasútkat építene hazánkban, virágzó iskolákat hozna létre, fölemelné a mezeigazdaságot, műipart és kereskedést pangó állapotából, katonát tartana, sőt még az elveszendő urbéri állományokat is kármentesítené a földbirtokosoknak — egyedül az egyenes adóból; mert hiszen, mondja böles statusgazdánk, ezután nem lesz senki a közterehviselés alól kivéve, nem lesz senki e hazában adómentes; s mivel az eddigi adómentesek száma és vagyona nem csekély, ezek megadóztatása által az adómenynység szép öszveggel szaporodik, mi hite szerint, az említők szükségek fedezésére elegendő lenne. Ez elég világos, kézzel fogható igazság! Ezen ur tehát azt akarja, hogy minden ember azért, mert megengedik, hogy az istenadta levegőt szívja, fizessen ezután is négy p. ftot, s azért, mert a szerencse vagy őszinte munkája után isten némi javakkal megáldotta, fizessen minden darab marhája, minden vékaférejü szántóföldje stb. után anynyit, mennyit eddig a szegény urbéres vagy polgár fizetett. Eképp aztán bezzeg lenne segítve az országnak minden fián, bezzeg meg lenne vetve a jövődő felvirágzás alapja. Csak azt hiszem, hogy a boldogság ezen kulcsára minden józan eszű azt mondja: köszönöm szépen, de nem kell. Hazánk, kiváltságos osztályaink, az igazság, a méltányosság hatalmas szózatának hódolva adózni akarnak; de a haza és minden hazafi boldogsága azt kívánja, hogy az adómenynység szerfeletti ne legyen, mert különben hazánkban nem segítenénk, hanem boldogsága sűjút ásnók meg. Az adó nem nevelése pedig csak úgy történhet, ha azon 3 millio p. ft., mely eddig jogtalanul a középponti pénztárba folyt bé, ezután nagy részben az országban marad, ennek szükségeire fordítódik. Magunknak is szükségünk van a milliókra!

A magyar számtalanszor megmutatta királyához tántoríthatlan hűségét, a magyar tán soha sem ragaszkodott királyához inkább, mint ragaszkodik most V-ik Ferdinándhoz és családjához. Az is ki van mondva, hogy nem fogja engedni, miszerint király Ulászlói szegénységbe süllyedjen. De midőn egyfelől így érez és így fog érezni mindig király iránt, lehete méltányoson, lehete igazságosan és lehete jogosan azt kívánni, hogy egy társ-országnak, mely neki soha semmit sem adott, sőt ellenkezőleg vagyont bitorolta, mindenét feláldozza, s pénzét, ha szinte maga koldusbotra jut is, nagylelkűen oda lökje. Nem, ezt nem fogjuk, ezt nem akarjuk tenni, mert nekünk is nyomasztó szükségünk van a milliokra.

A Lajtán túl az austriai rendek azt mondják, mivel Erdély évenként 3 millio p. ftot szolgáltat a középponti pénztárnak, ne legyen unio; mi pedig innen a Lajtán és innen a Királyhágón azt mondjuk: mivel Erdély eddigelé jogtalanul három milliot küldött a középponti pénztárba, legyen unio, mert csak így maradhat kezében azon menyyniség, melyre oly nyomasztó szüksége van, s melyet eképp saját hasznára, jövőendő felvirágzására fordíthat,

A Lajtán túli urak elég jogtalanul saját viszonyainkba elegyedtek; a Királyhágón inneni országgyűlés pedig tudni fogja, hogy az unio tárgyában Magyarország által hozott s felsőges fejedelmünk által megerősített törvényt elfogadván, az uniot bevégzett ténynek tekintse s Erdélyt rögtön a magyar ministerium kormányzására bizza. Ha nem ezt tenné, az uniot a legkényesebb stadiumba vinné, Erdélyben pedig iszonyu polgárháboru üszkeit szorná szét.

„Az unio esetében az őszeses magyar birodalom tenne 5502 négyszeg mérföldet, mit az austriai birodalom területéből, mely 11,577 négyszeg mérföld, levonva, fognak a nem magyar tartományok tenni 6,075 négyszeg mérföldet; ebből Lombardiát és Velenczét 789 négyszeg mérfölddel leszámítva, marad 5286 négyszeg mér-

föld; még ebből is Gallicziát mint hihetőleg Austraianak csakugyan nem maradandó részét 1525 négyszeg mfölddel levonva, ha szinte Dalmatiát 233 négyszeg mfölddel le nem számítjuk is, az austriai császárság nem fogna 3761 négysz. mfldnél többet tenni, melyet újjá alakulandó Magyarország 5502 négyszög mföld területével összehasonlítva, minden commentar feleslegessé lesz.“

Hasonló arány ütne ki a lakók számára vonatkozólag is, ugyan is a körülményeknek fennebbiek szerinti módosulásával Magyarország népessége őszesesen mintegy 14 milliot, az örökös tartományoké pedig alig 12 1/2 milliot fogna tenni. Továbbá Magyarországnak a népesedés a mivelhető föld nagy menyyniségénél és a most szabaddá vált föld és kezek tényezésénél fogva jóval nagyobb arányban fog növekedni mint az austriai örökös tartományokban.

Ezen szerencsés körülményei hazánknak valóságos gerenda némely osztrák szomszédok szemében. Ők úgy hiszik, hogy országunk ezen erősbulése kárára lenne az örökös tartományoknak, kárára a magyar királynak. Ez azonban vagy rossz szándéku ármánykodás, vagy ferde felfogása a dolog valóságának. Mi akarjuk, hogy erős legyen hazánk, erősen, megingathatlanul álljon a magyar korona, megtörhetetlen a m. királyi pálcza, s ezek által erős és hatalmas az austriai császár, ki mindezeket birtokában tartja.

Ha pedig te nagy természet, csak azért áldottad volna meg hazánkat, hogy ajándékaid által más ország szolgájává tedd, bár menyynire szeretlek is különben, de úgy többé barátod nem lehetnék.

A gyümölcsfők néhány ártalmas ellenségei.

IV.

A társaság-hernyó (a közönséges aranyfarku pillangó *Phalaena bombix chrysoorrhoea* fiókái) némely esztendőkben igen nagy károkat teszen; kiváltképpen az oly gyümölcsösökben, melyek erdőhöz közel esnek. A kinőtt hernyó

másfél hüvelyk hosszú; sötétszürke, barnapiros szőr borítja, hátán két sor barnapiros csik vonul, az utolsó előtti gyűrűn két mozogható téglaszín fő van, az oldalain pedig nyolcz szőrös fejér csík. Miután teljesen kiképződtek, béhálózzák magukat, többnyire Junius közepén vagy végén néhány levelet összehuznak s elrejtik magukat a lomb alá. A bábjaik vastagok, rövidek, sötétbarna színűek. Három—négy hét után kifejlik a bábokból a pillango, mely csakugyan éjjeli madár, mely közép nagyságu, fejér és nagyon gyenge, selyemnemű szárnyai vannak. A nő valamivel nagyobb, és a himtől abban különbözik, hogy a hátulján sötétsárga szőr csoport van (aranyfark), mely nagyon feltűnő s pézsmaszagu. Ez oly rest, hogy alig mozdul meg, midőn azon ágat, melyen ül, leszakasztják. Tojásait a falevelek alsó felére helyezi, még pedig hosszú tömött rakásba, és a hátulján levő szőr csoporttal béteríti, mi által a szél és eső ellen biztosítva lesznek. A tojások egymáson vannak és gyöngyfejérek. Tojás után néhány nappal megdöglök a nő.

Három—négy hét után, Augustusban vagy Septemberben kikelnek a hernyók a tojásból és a levelek éreivel táplálkoznak. 4 hét után először vetkeznek és téli tanyát kezdenek építeni, a közelebbi faleveleket magukhoz vonván s hálójuk által nagy, szembeötlő fészket alakítván, melyben a legkeményebb téllal is daczolnak. Tavasszal mihelyt a fák levelei bontakozni s a napok melegebbek kezdenek lenni, öt vagy hat hónapi téli álmukból felüdülnék, kibontakoznak fészkeikből és elkezdik az ágakat hegyeiken leveleiktől megfosztani, az egész fán tovább folytatandók; öt vagy hat hét teltével, mely idő alatt még háromszor vetkeznek, béhálózzák magukat s bábokká válnak.

Ezen veszélyes hernyó elpusztítására a legjobb mód abban áll, hogy le kell szedni s elégetni fészkeiket, melyeket a nagy hálózatok könnyen elárulnak, s kiváltképpen a fák ágai alatt, a sövényeken és kerítéseken fordulnak elé. A

bábokat is, melyek az oly tölgyfák alatti bokrokon szoktak lenni Juliusban, melyek levelei össze vannak rágva, könnyen elpusztíthatni. Később pedig a fejér éjjeli pillangókat, melyek gyakran csoportonként borítják a bokrokat és nagyon restek levén könnyen elfogdoshatni. Ha a hernyók kiköltek, elpusztításuk nagyon bajos és néha veszélyes is, mivel a testeiket borító szőrök sajgó csipést sőt szemgyuladást is okoznak. Ha a fákról le akarja az ember rázni, igen czélszerű szitából készített álarczot használni. Hogy ilyenkor a fák derekára a keréksáros védövet fel kell kötni, magától értődik, minthogy különben minden munka sikernélküli lenne.

A levélgöngyölő hernyónak (*Phaenocarpa tortrix*) több fajai vannak, melyek részint a magvas, részint pedig a héjjas gyümölcsök fán tanyáznak. Ezek különböző színűek, némelyek sötétzöldre, mások veresre, meg mások sárgára petytyegetettek. Azonban életmódjukra nézve mind egyenlők. Mindnyájan ugy készítik fészkeiket, hogy a levél szárának felét lerágnak, ezt összegöngyölitik és belőlről munkálva az egész felemészik. Ezen hernyók legtöbbike nagyon kicsi. Részint a fák derekán a hasadékokban, részint az összegöngyölitett levelekben, részint pedig a földben válnak bábbá.

Közülök a legártalmasabbak a következők:

1. Az almalevél-göngyölő (*Tinea Pomonella*). Ezen éjjeli pillangót, mely a molyok családjából való, hihetőleg minden gyümölcsenyészítő ismeri, melynek hernyói a koránérő almában és körtvében, főképp a legjobbfélékben, mint vereses fejér nyű gyakran előfordulnak s azok húsosabb részét megemészik. Mint valamely ragadozó állat, mely magát rejtékekbe vonja, ulti ezen kihizott undorító nyű titokban lapangva pusztításait. Miután életének első szakában a magházat átfúrta s a félig megért gyümölcs lehullását eszközölte, bevonul az addig bántatlanul hagyott magrekeszekbe. Itt előbb dözsöl, magát gazdagon táplálja az alma gyen-

ge beléből, különösen pedig a legnagyobb czukortartalmu helyeket támadja meg. Nem ritkán még a magvakat is megemésztí és a magboríték kiemésztett üregét ganéjával tölti meg. Már Május végével eléáll ezen nyü. Kezdetben fejr, a feje fekete és fekete nyakravalója van, e mellett pedig négy sor pont, melyek fejtől egészen hátuljáig vonulnak. Később ezen nyü hús színü lesz s négy—öt hét alatt teljesen kifejlik. Eddig a gyümölcs magtárul szolgál nekik. Ha egymás mellett két gyümölcs van, mindkettőt egymáshoz ragasztja, hogy az egyikről kényelmesen átvonulhasson a másikra. Ha a gyümölcs mellett levél van, ezzel lakása ajtaját elfedi, s egyszersmind vele a gyümölcsöt özszeragasztja, nehogy elébb leessék a gyümölcs, míg ő teljesen ki nem képződik. Az ily gyümölcsöket gyakran csak a levélen látjuk függeni.

Átváltozás előtt a nyü a gyümölcs belsejéből kifelé egy új utat csinál, mire a gyümölcs leesik, vagy ha e közben a gyümölcs letalált esni, valamely szögletet keres, vagy a földbe menekül, helyét kevésé kiássza s magát finom fejr hálóba szövi. Ez körülbelöl Julius közepén történik, gyakran pedig a szerint mint a gyümölcsök nőnek, Augustusban, Septemberben, sőt Octoberben is. Ha teljes kiképződésre jut, a pillangó rövid idő alatt kibontakozik; ha pedig későre fejlik ki, azon esetben hálótanyájában tel el ki, míg az almafák virágoznak s a gyümölcsök fejleni kezdenek.

A kifejlődő pillangó kicsi, felső szárnyainak világos kék alapszine van, melyet sötét keresztvonalok szeldelnek; külső szélyén nagy, pirosbarna folt van, mely feketén van szegélyezve s néhány aranyfényü vonással és ponttal, gyakran patkóalaku aranyos szegélyzettel van díszítve. Alsó szárnyai aranyfényü, barnapiros szinnel birnak s külső szélyeik szélyes, világos szegélylyel keritvék. Teste sötétszürke színü. Mind a himnek, mind pedig a nőnek szörnemü csápjai vannak. Nagyon félénkek s mielőtt az ember hozzájuk juthatna és megláthatná, felrepülnek s

tovább szállanak. A nő rendszeren a gyümölcsvirág csészéjére, a csészelevelek közé s a szár üregeibe tojik. A tojasok számának nagynak kell lenni, mivel a rovar száma némely esztendőben rendkívül nagy a nélkül, hogy a megelőző esztendőben sok lett volna.

Ezen nyüvek elpusztítása tekintetéből a kis madaraknak: verebeknek, czinkéknek, veresbegynek, ökörszemnek stb. kedvezni kell, melyek nagyobbára rovarokkal, kis hernyókkal s ezek tojásaival élnek, s ezek üldözésében fáradhatlanok. Ezeknek hasznos munkáját az ember ugy segítheti elé, ha a lehullott gyümölcsöket, kiváltképpen erős szelek után, szorgalmason felszedi s valami módon felhasználja. A száraz és felrepedezett héjjak letisztítása, a mész- vagy szappanvízzel stb. való megmosás is jó szolgálatot teszen, s ezen hernyók elpusztítására a legjobb szer.

2. A vereses szilvanyü, mely a *Pyralis nigricans* szüleménye. Ez a szilvatermésben, gyakran éppen oly nagy károkat teszen, mint az elébbi a körtve-, s almatermésben.

Az ezen nyü által elfoglalt gyümölcsök az elsők szoktak lenni az érésben. Ezek mind a korán, mind pedig a későn érő szilvában megtalálhatók. A nyüvek a szerint fejlődnek ki, mint a szilvafajok. A nyü csak a szilva érésivel kezdi el pusztító munkáját, a földben válik bábbá s tavasszal mint pillangó jelenik meg. Ennek felső szárnyai feketék, kevésé fényesek, főbb érei sárga petytyesek, végső hegyei pedig fekete pontokkal rakvák. Ezek Májusban és Juniushban mutatkoznak s a szilvára tojnak.

Elpusztításukra legjobb mód a lehullott szilva felszedése, melyek különben némely esztendőben nagy károkat tesznek.

3. A cseresznyenyü (*Tinea cerasana*), mely kiváltképpen a cseresznyében tanyázik, különben a fenebbiektől nem sokat különbözik és általános ismeretes.

Gyakran nagy mennyiségben fordul ez is elé, néha pedig csak kevés van. A kifejlődésök

alkalmával uralkodó kellemetlen időjárás igen sokat teszen ezen kártékony állat kevésbülésére.

Mind ezen gyümölcsnyüvek, gyümölcsfurók a gyümölcsök legártalmasabb ellenségei közé tartoznak. Rendesen a legegészségesebb gyümölcsöket keresik fel és soha se nyulnak oly gyümölcshez, mely egy más által már bántva volt. Legroszabb pedig az, hogy egyik gyümölcsről a másra vándorolnak és pusztításaikkal mindaddig nem hagynak fel, míg ki nem fejlenek és bábá nem válnak.

Az áfonya mint jövőmondó.

Az orosz parasztek az áfonyatenyészásben három korszakot különböztetnek meg; az első esztendőben csak nő az erdőben, a másodikban és harmadikban gyümölcsöt terem. A második esztendő gyümölcseit ezen parasztek ifju gyümölcsöknek nevezik, ekkor mind az áfonya-bokor, mind pedig gyümölcsei sárgábbak és simábbak; a harmadik esztendő gyümölcseit vén gyümölcsnek mondják, midőn a bokor sötétebb és durvább. A negyedik esztendő tavaszszán az áfonyabokor kiszárad és elpusztul.

És ki hinné, hogy az orosz parasztek rozsvetéseiket ezen áfonya-gyümölcsök szerint szabályozzák, és bizonyos jelekhez ragaszkodva erősen hiszik, hogy most ó, majd új rozstot kell vetésre alkalmazniok?

Már régi időktől fogva vizsgálják az áfonyagyümölcs tenyészásét és mihelyt az erdőben az áfonyagyümölcsök a régi, az az a három éves bokrok nagyobbak s nagyobb mennyiségben is fejlenek, ó rozstot vetnek; ha pedig az ifju, vagy a két éves bokrok termenek jobban, új rozstot vetnek.

Pontos tapasztalások után ugy találták az újabb időben, hogy az 1844-diki nedves esztendőben a rozsszemek kellőleg nem fejlettek ki, és csak sikertelen könnyü gabonát szolgáltatottak, melyek aztán a tél hidegének és a tavaszi szeleknek nem tudtak erőteljesen ellen-

állani. Ellenben ezen nedves időjárás az ifju áfonyabokrok növését anynyira elémozditotta, hogy a régieket a növésben feljülmulták és 1845-ben jóval nagyobb gyümölcsöket termettek mint emezek. Ezen tapasztalás nyomán a parasztek 1845 őszen új rozstot vetettek. Én pedig, Jepantschir, egy földmivelő a novgorodi kormánylatban, az én régi szokásom szerint ekkor is ó rozstot vetettem. Vetéseim szépen kikölték és szép zölden borították el földemet.

Mi után 1846-ban a hó elment, kezdetben még vetéseim meglehetősen szépen mutatkoztak; de csak hamar sárgulni kezdett az ifju gabona, és a szüntelen tartó északi szelek következtében ki kezdett veszni, lehetett látni, hogy nincs elég erejük a mostani időjárás befolyásának ellenállani. Ellenben az új rozsszal vetett földek szépen mutatkoztak, és mind az újon ganézott, mind az újon feltört, mind pedig a régebb trágyázott földekben erőteljesen virultak. Aratáskor az új rozst hasonlíthatlanul jobban jutalmazta a mezei gazdákat, mint az ó.

Ezekből láthatni azon okot, minélfogva a parasztek az áfonyagyümölcshől irányt vehetnek maguknak a vetésre; mivel ugyanazon időjárás, mely a rozssaratásnak ártalmas, az áfonyabokrok növésének kedvező, miből ők azon tanuságot vonták, hogy, ha az ifju bokrokot növésben a régiek feljülmulták, az elébbi száraz, termékeny időjárás a rozstermésnek kedvezett s egy szersmind az ifju bokrok növését anynyira feltartoztatta, hogy ezeknek a régiektől el kellett maradniok. Az egyszerű paraszt is tett a századok folytában oly észrevételeket, melyek gyakran megfoghatatlanoknak sőt nevetségeseknek látszanak, de közelebbi vizsgálásra kísült, hogy tapasztalásuk valamely természeti törvényen alapszik. —

T Á R C Z A.

BRASILIAI DIÓFA. Az ugynevezett brasiliai diófagy gesztenyefáról (*Bertholletia excelsa* Humb.

et Pompl.), melynek gyümölcse kereskedelem útján Európába is eljut — egy angol útazó következő tudósítást adja. „Az Amazon folyam körüli vándorlásomban különösen igénybe vevé figyelmem azon fa, mely a brasíliai diót termi s itt Castanha névvel nevezik. A vadon termő fák száz lábánál magasbak s két—három láb átmérőjűek voltak; az ágakról a kokosdióhoz hasonló nagyságu gyümölcsök csüngtek. Ezen gyümölcs héja körülbelől félhüvelyk vastag, melybe a háromszög-alaku diók zárva, oly pontos szabályossággal, hogy ha egyszer kiszedé az ember, vissza többé nem teheti. Nem kevés fáradságba kerül ezen szilárd és kemény borítékot áttörni és így is csak tetemes erő és ahoz való készület segítségével. A majmok (guaribák) azonban, miként egy odavaló barátom beszélté, ezen gyümölcsök feltörésénél aként segítnek magokon, hogy kövekhez vagy vaskeménységű fákhöz vagdadják...A fris castanha-dió izére nézve nagyon hasonlít a kokosdióhoz, s a belőle sajtolt fejtéj különös jó pótléka a kávéhoz való téjnek. Hanem csakugyan hamar megavasodik s végtére olajjá változik. — A szóban levő diók nevezetes kereskedelmi cikkül szolgálának, s a csetfagygyu-gyertyák készítéséhez nagy mennyiségben használják.“ —

A GÉMEKNEK EGY ROSZ TULAJDONA. A vadászok közönséges megjegyzése szerint a gémeek azon rossz tulajdonnal bírnak, hogy ellenségöknek szemét ösztönszerű ügyességgel kivájni igyekeznek. Ha meg vannak sebesítve, csendesen magokhoz várják a kutyát, s biztos célzással és bámulásra méltó erő és gyorsasággal szemére szöknek, úgyhogy alig képes védelmeznie magát. Egy vadász ezen a módon szinte elveszté szeme világát. Egy barna gémet elejtván, azon hiedelemmel, hogy meg van dögvölve, vadásztarisznájája egyik rekeszébe tevé. Menés közben egyszer csak érzi, hogy valami karja és oldala közt átsuhan, és szerencséjére még vala ideje szeméhez kapni, mely felé döglöttnek vélt géme nyilsebesen rohan vala. Ezen fortély az egész gémmel közös. Egy tengerész-tiszt írja, hogy neki is hasonló kalandja volt az áfrikai partokon, hol szeme világát csak szemüvege tartá meg. Egyik barátja nem vala ily szerencsés és szeme a ravasz mardár áldozatául esék.

PATKÁNY- (PÓCZEGÉR-) FOGÓ. Egy limeriki sonka-kereskedő, ki évenként negyven—ötven ezerre menő disznót készít fel sonkának, sajátos patkány fogótanyákat (Ratten Barake) alkalmaz raktárában, melyek

a sok kövér falat által oda csalt s ott tanyát ütött póczegér serget nagyban pusztítják. Ezen tanya egy négyszög köépületből áll, hossza 11, szélessége 7. és magassága 3 láb, a felső részére kötáblák vannak illesztve melyek a falazat belső oldalánál egy kissé kijebb emelkednek. Belőlről a falban köröskörül az alsó padozatnál számtalan lyuk van fúrva hasonlólag a galambbugéihoz, de a falon csak néhány megy át szabad járásul a kis állatoknak. A tanya külső oldala mellett mindig bőviben van ital és csont s húshulladékokból álló étel. A kerítés belőlről polczok, régi házi butordarabok és szalmával van megtöltve a patkányok kényelméül, végre az egészét egy mozgó fedélzet zárja bé. Mihelyt az embernek kedve jó a telepet elpusztítani, a kiszolgáló lyukakat bédugja, a födelet felemeli s a póczozatot kiveszi. A megrémült póczegerek a falon felfelé kezdenek mászni, de nem menekülhetnek meg, a kiálló kötáblákba ütődven, visszatérnek. Ekkor hirtelen a fal talapzatában levő kis lyukokba futnak, melyeknek nagysága csak testüket takarja s farkok künn marad, melyeknél fogva aztán a tanyába bémászott emberek a szegény lakosokat rejtekeikből eléránczigálják s kivetik a kutyacsoportnak, melyek ezen erősség körül szoktak leskelődni; vagy beléfojítják egy vízzel töltött hordóba. Minthogy azonban a fal belsejében nincs elég lyuk, a láрма és kiabálásra újabb patkánycapatok nyomulnak a kiüritett lyukakba, s így rövid idő alatt az egész tanya — nem ritkán nyolcz — kilencszáz darab — ki van pusztítva. — A patkányok a szalmát nagyon szeretvén, természetes, hogy azon helyen, hol a sonkaperzselésre szükséges szalma áll, igen megszaporodnak s a szalmát éles fogukkal apróra vagdalgván, sok kárt tesznek. Ezen körülmény arra a gondolatra vivé a mí sonkaárusunkat, hogy szalmatáraiba egy szelidített rókát zárjon — volt ám mérszárlás! A kísérlet ilyen jól ütven ki, a szelid mellé még három vad rókát is zárata.

APRÓSÁG.

A téj eltevésére eddig általán fa- vagy agyagedényt használtak, újabb tapasztalatok azonban kétségen kívülé teszik, hogy e célra az üvegedények hasonlithatlanul jobbak. A mult heteken Ángolhonban tejet mutogatának, melyet 18 hónapig üvegalaczokban tartottak, s mely Indiát és Chinát is megútaza a nélkül, hogy megsavanyodott volna; sőt kis mennyiségben pompás vaj is vált vala belőle, — míg ugyanazon útban egy czinedényben tartott téj egészen savanyu lön.

Szerkeszti Berde Áron.

Nyomják a kir. lyceum betűivel.